

อัตลักษณ์ชาวตากใบในวรรณกรรมเพลง ชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่น เจ๊ะเห ของศิลปินวงคนบ้านเรา

Tak Bai Locals' Identity in Kon Ban Rao's Folksongs in the Je-Hay Dialect Conservation and Inheritance Album

สุนิธา กำเนิดทอง¹ และ กิรติกันต์ บุญฤทธิ์^{2*}

Sunitha Kamnoedthong and Keeratikarn Boonyarit

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ชาวตากใบในวรรณกรรมเพลงชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่นเจ๊ะเห ของศิลปินวงคนบ้านเรา ชุดที่ 1-4 ในช่วง พ.ศ. 2554-2564 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากวรรณกรรมเพลงจำนวน 51 บทเพลง โดยใช้หมอตี๋อัตลักษณ์ในการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเพลงแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวตากใบ 5 อัตลักษณ์ คือ 1) ด้านการใช้ภาษาถิ่น พบการใช้คำที่แตกต่างจากภาษาถิ่นได้ทั่วไป การใช้คำยืม การใช้คำเรียกแทนบุคคลและกลุ่มบุคคล การใช้คำทักทาย และการใช้คำแสดงอารมณ์ 2) ด้านประเพณี ล้วนเชื่อมโยงกับการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษทั้งที่มีชีวิตและที่ล่วงลับ 3) ด้านความเชื่อ ชาวตากใบมีความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำถิ่น และเชื่อฤกษ์ยาม 4) ด้านวิถีชีวิต พบว่าชาวตากใบยึดอาชีพทำนาแต่โบราณ นิยมรับประทานอาหารประจำถิ่น และรักการเลี้ยงโชค และ 5) ด้านอุปนิสัย พบว่า ชาวตากใบมีความกตัญญูต่อบุคคลผู้ใหญ่ มีความจริงใจ ยึดมั่นในคำสัญญา มีความสามัคคี และรักพวกพ้อง จึงกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ชาวตากใบมีพลวัตและปรับตัวไปตามปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะนโยบายการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย จนกระทั่งผู้คนหลงลืมอัตลักษณ์ด้านภาษาและวัฒนธรรม ในฐานะที่ผู้แต่งเป็นเจ้าของภาษาเขาจึงยืนหยัดใช้วรรณกรรมเพลงที่แต่งด้วยภาษาถิ่น เพื่อกอบกู้อัตลักษณ์อันดั้งเดิมท่ามกลางบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นตากใบที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมชนบทสมัยใหม่

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ ชาวตากใบ วรรณกรรมเพลง ภาษาถิ่นเจ๊ะเห

¹ตำแหน่งอาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ e-mail sunita505599@gmail.com
Lecturer Department of Thai Language Faculty of Liberal Arts Princess of Naradhiwas University

²ตำแหน่งอาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ e-mail bkeeratikarn@gmail.com
Lecturer Department of Thai Language Faculty of Liberal Arts Princess of Naradhiwas University

Abstract

This qualitative paper was aimed at investigating the Takbai locals' identity through songs in the “Jeh-Hey Dialect Conservation and Inheritance” album sung by a folksong band, “Kon Ban Rao”, and composed during 2011-2021. Descriptive analysis of 51 songs was conducted based on identity as a conceptual framework.

The findings indicate 5 identities of Tak Bai locals as the following. (1) Dialect use is the most distinguished identity reflected in Tak Bai loan words, personal pronouns, greetings, and emotional lexical items. (2) Their traditions are engaged in worshiping deities and highly respecting their ancestors, both alive and dead. (3) Their beliefs in local holy things and auspicious occasions are vividly reflected. (4) In the aspect of Takbai living ways, paddy farming is their traditional occupation. Their foods are simple from local ingredients. Gambling is also popular among the locals. (5) Characteristically, Takbai locals are sincere, promise and vow keepers, supportive to family and friends, grateful to ancestors, and aware of kinship significance. It is assumed that Tak Bai locals possess dynamic identities which are adjustable to various factors, specifically a policy on national modernization, resulting in cultural and dialect ignorance. The song composers, as Jeh-Hey natives, initiated identity revitalization through folk songs, hoping to balance their unique socio-cultural context with modernity of country living.

Keywords: Identity, Tak Bai locals, Folk songs, Jeh-Hey dialect

1. บทนำ

วรรณกรรมเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นตามจินตนาการและประสบการณ์ชีวิตที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องด้วยมนุษย์ไม่ได้มีความต้องการแค่ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่มนุษย์ยังต้องการอาหารบำรุงใจให้ผ่อนคลายความตึงเครียดจากการดำรงชีวิต จึงเกิดวรรณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งบทกวีและเรื่องเล่า ดังที่นักวรรณคดีกล่าวว่า “แต่แรกวรรณคดีเป็นสิ่งร้องหรือเล่าสืบต่อกันมาก่อนที่จะมีการเขียนขึ้น” (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2544, น. 68) จึงกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเพลงเป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคมมนุษย์มาอย่างยาวนานและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับที่มนุษย์รู้จักใช้ภาษาเพื่อสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดนั่นเอง

บทเพลงเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ขึ้นจากการประสานทำนองดนตรีและเนื้อร้องอันเป็นวัสดุในการแต่ง ซึ่งผู้แต่งต้องเลือกเฟ้นถ้อยคำเพื่อสร้างความงามทางวรรณศิลป์ที่ประสานเข้ากับคีตศิลป์เป็นสำคัญ ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2520, น.61-62) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภาษาในวรรณกรรมเพลงว่า “สิ่งที่ติดใจนักร้องนักดนตรีก็คือ น้ำคำที่กระทบให้เกิดอารมณ์ทุกข์และสุข ซึ่งเหมาะที่จะอาศัยประสานกับทำนองเพลง ดนตรีเป็นเครื่องรื่นเริงอารมณ์ทางหู” อีกทั้งยังมีลักษณะคล้ายกวีนิพนธ์ สามารถสื่อสารเนื้อหาทางความคิดที่แหลมคม ผ่านการสังเกตและการพยายามทำความเข้าใจโลกและชีวิตของผู้ประพันธ์เองและการพยายามทำความเข้าใจชีวิตผู้อื่นผสมผสานกับการสื่อสารทางอารมณ์ได้อย่างทรงพลัง ด้วยเหตุนี้บทเพลงจึงเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่สร้างพลังทางการสื่อสารได้อย่างน่าสนใจ

บทเพลงภาษาเจ๊ะเหมีเอกลักษณ์เฉพาะ กล่าวคือ ใช้ภาษาถิ่นเจ๊ะเห ซึ่งมีสำเนียงต่างจากภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไปเป็นวัสดุในการแต่งเนื้อเพลง กล่าวได้ว่าภาษาถิ่นเจ๊ะเหเป็นภาษาที่ไพเราะท่วงทำนองการพูดนุ่มนวล เนิบช้า ไม่กระด้าง ผิดกับภาษาถิ่นใต้ทั่วไป ๆ ที่มีความเฉียบขาด เร่งเร้าและรวบรัด ผู้ก่อตั้งวงดนตรีที่ขับร้องด้วยภาษาเจ๊ะเห คือ นายสมชาย ทองศรีเทพ หรือใช้ชื่อในการแสดงว่า ชาย ขนบท โดยได้ก่อตั้งวงดนตรีขึ้นในปี พ.ศ. 2554 อันเป็นช่วงเวลาที่กำลังเกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเข้าสู่การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมชนบทยุคใหม่ที่มีปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับระบบทุนนิยมและการบริโภคนิยม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งผลให้ชาวตากใบใช้ชีวิตคล้ายคลึงกับผู้คนในสังคมเมือง จนเริ่มเกิดวิกฤติด้านภาษาและวัฒนธรรม กล่าวคือ ปัจจุบันภาษาเจ๊ะเหเริ่มถูกลดบทบาทในการสื่อสารของเยาวชนที่ได้รับอิทธิพลทางการศึกษาและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัสร์ธีรา ฉลองเดช (2559) ที่ว่า “แม้ว่าภาษานี้ยังมีความแข็งแรง

และพูดกันอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตามกลับพบว่าผู้พูดรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะใช้ภาษาถิ่นของตนลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ในอนาคตอันใกล้”

ท่ามกลางวิกฤติทางภาษาและวัฒนธรรม ผู้แต่งพยายามนำคติศิลป์มามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเอาไว้ให้คงเดิมภายใต้บริบทความเป็นสมัยใหม่ ดังเขาได้ตั้งปณิธานว่า “เขาจะใช้ดนตรีประกาศสืบสานบทเพลงภาษาเงี้ยว” และเพื่อ “ให้ดนตรีบอกเล่าเรื่องราวที่ยังสร้างพลังใจให้กับความรู้สึกภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิด” ส่งผลให้เพลงเงี้ยวโด่งดังมากในปี พ.ศ. 2556 จนกระทั่งประชาชนในพื้นที่ชาวไทยสยามฝั่งรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย และหน่วยงานในท้องถิ่นได้ร่วมกันอนุรักษ์ภาษาตากใบอย่างจริงจัง ส่งผลให้นายสมชาย ทองศรีเทพ ได้รับรางวัล “วัฒนธรรม” ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ประจำปี พ.ศ. 2563 และได้รับรางวัลปูชนียบุคคลผู้ใช้ภาษาถิ่นดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2564 จากกระทรวงวัฒนธรรม

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาอัตลักษณ์ชาวตากใบ เนื่องจากเห็นว่ามีที่น่าสนใจหลายประการ กล่าวคือ พื้นที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อชายแดนไทยมาเลเซีย มีประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนที่น่าสนใจ จากคำบอกเล่าของชาวบ้านเชื่อว่าชาวเงี้ยวอพยพมาจากทางตอนเหนือของประเทศไทย ดังคำบอกเล่าว่า “จากการสอบถามผู้มีความรู้รุ่นก่อน ๆ บอกแต่เพียงว่ามาจาก ‘สะตอก’ ” ซึ่งหมายถึงทิศตะวันตก เพื่อสื่อว่าอพยพมาจากตอนบนของประเทศ สอดคล้องกับที่ J. Marvin Brown กล่าวไว้ในผลงานวิจัยเรื่อง From Ancient Thai Modern Dialects ว่าภาษาไทยถิ่นใต้ตากใบมาจากสุโขทัยโดยตรง ตั้งแต่ ค.ศ.1400 จึงทำให้ภาษาเงี้ยวมีสำเนียงแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไปอย่างชัดเจน แต่ปัจจุบันกลับพบว่าภาษาเงี้ยวถูกลดคุณค่าในการสื่อสารและถูกกลืนหายไปกับสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนชนประกอบกับชาวตากใบเป็นชนกลุ่มน้อยท่ามกลางชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่พยายามธำรงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนไว้เช่นกัน นับได้ว่าปัจจัยดังกล่าวล้วนท้าทายต่อการธำรงอัตลักษณ์ของชาวตากใบเป็นอย่างยิ่ง

ท่ามกลางวิกฤติทางภาษาและวัฒนธรรม กลุ่มศิลปินคนบ้านเรา ในฐานะเป็นคนในพื้นที่และใช้ภาษาเงี้ยวเป็นภาษาแม่ พยายามอนุรักษ์และสืบสานภาษาเงี้ยว วัฒนธรรม และประเพณีของชาวตากใบ โดยการแต่งบทเพลงด้วยภาษาเงี้ยว ดังที่ชาย ชนบท นักร้องนำ อธิบายเหตุผลในการแต่งว่า “ภาษาเงี้ยวได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ จากกระทรวงวัฒนธรรม เมื่อ พ.ศ. 2556 ซึ่งมีความสำคัญระดับชาติ แต่คนในชุมชนกลับไม่ให้ความสำคัญ เห็นได้จากพ่อแม่ยุค 2000 ส่งเสริมให้ลูก ๆ พูดภาษากลาง โรงเรียนหลายแห่งไม่อนุญาตให้นักเรียนพูดภาษาถิ่นในโรงเรียน เนื่องจากต้องการให้นักเรียนพูดภาษากลางให้ชัดถ้อย

ชุดคำ ใครพูดภาษาถิ่นจะโดนตีตปาก” อีกทั้งยังเล่าว่า “ภาษาเงาะเห มีสำเนียงที่เนิบช้าคล้ายภาษาเหนือ และภาษาอีสาน จึงมักถูกคนภาคใต้ตอนบนล้อเลียนเสมอว่าเป็นคนอีสานหลายคนจึงหันไปพูดภาษาถิ่นได้ บ้างก็พูดภาษากลาง” ผู้แต่งจึงมีแนวคิดปลูกจิตสำนึกรักภาษาเงาะเห ด้วยการแต่งเพลงโดยใช้เนื้อร้องเป็นภาษาเงาะเหทั้งหมด เพื่อกระตุ้นให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของภาษาเงาะเห ดังเนื้อเพลง “คนบ้านเรา” ที่ว่า “...ภาษาพรรคเรานี้เก่าแก่ ต้องช่วยกันดูแล เพราะสำเนียงมันยังชื่อนี้ (มีเสน่ห์) ว่านี่คืออัตลักษณ์ของเรา ถ้าหลงกันกับเค้า จะไร้วาไรโยนรา”

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า ในฐานะที่ผู้แต่งเพลงเป็นผลผลิตของสังคม โดยใช้วรรณกรรมเพลงเป็นเครื่องมือในการทวน รื้อฟื้นความทรงจำ และแสดงอัตลักษณ์ของชาวตากใบผ่านมโนทัศน์ของตนอย่างไร ในยุคสมัยที่สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นถูกครอบงำด้วยนโยบายการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย จนกระทั่งสังคมชนบทเกิดการผสมผสานระหว่างความเป็นสังคมแบบดั้งเดิมกับความเป็นสังคมชนบทแบบสมัยใหม่

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดอัตลักษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2546) ให้ความหมายอัตลักษณ์ว่า คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศ อาจรวมถึง เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม-ท้องถิ่น และศาสนา ซึ่งมีคุณลักษณะ ที่ไม่เหมือนกับของคนอื่น ทั้งนี้ อัตลักษณ์สามารถเลื่อนไหลไปตามบริบทและเวลาที่เปลี่ยนไป ส่วนอัตลักษณ์พื้นถิ่นนั้น Oliver (1977, อ้างถึงใน ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี, 2552) กล่าวว่าอัตลักษณ์พื้นถิ่นเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยใช้เทคโนโลยีตามแบบอย่างที่สืบทอดกันภายใต้ค่านิยม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของกลุ่มคน

แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการจำแนก และวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวตากใบคือแนวคิดของอภิญา เฟื่องฟูสกุล (2546) ซึ่งให้แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกประเภทอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์ระดับปัจเจกบุคคล (อัตลักษณ์ส่วนบุคคล) คือ บุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศสภาพ ชาติพันธุ์ ชวงชั้นทางสังคม และอาชีพ ส่วนอัตลักษณ์ร่วม (อัตลักษณ์ทางสังคม) สร้างขึ้นมาบนพื้นฐานของความเหมือนของสมาชิกภายในสังคม ซึ่งบนพื้นฐานของความหมายเหมือนกันของกลุ่ม ย่อมมีความแตกต่างกันกับกลุ่มอื่นมาเป็น

ตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งอัตลักษณ์ร่วมก่อให้เกิดความสงบ
ร่วมกันของกลุ่มชน จนเกิดสำนึกร่วมในด้านวัฒนธรรม

ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่ข้องเกี่ยวกับการศึกษาอัตลักษณ์ของคนได้ เพื่อใช้เป็นแนวทางใน
การทำวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ศราณี เวศยาสิรินทร์ และคณะ (2562) ศึกษาบทความวิจัยเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์คนได้
ผ่านหนังตะลุง” สรุปได้ว่า การสร้างอัตลักษณ์คนได้ผ่านหนังตะลุง คือ ด้านการสร้างที่อยู่อาศัยแบบ
เหนือธรรมชาติ และแบบใช้ชีวิตจริง ด้านการสร้างตัวหนังตะลุงแบบเหนือธรรมชาติ คนชั้นสูง และ
คนได้ทั่วไป และด้านโลกทัศน์เกี่ยวความสัมพันธ์เหนือธรรมชาติ เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครูบา-อาจารย์
และการทำความดี ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้เป็นตัวเชื่อมร้อยความเป็นตัวตนของคนได้ในพื้นที่รอบ
ลุ่มทะเลสาบสงขลา ทั้งนี้แม้จะมีหลากหลายตามบริบทของพื้นที่ แต่ก็มีกรรมผสมผสานและแสดง
อัตลักษณ์ความเป็นคนได้ได้เป็นอย่างดี

นพวรรณ เมืองแก้ว และคณะ (2563) ศึกษาบทความวิจัยเรื่อง “กลวิธีทางภาษาในเพลง
พูดที่แสดงอัตลักษณ์ของคนไทยถิ่นใต้” สรุปได้ว่า คนไทยถิ่นใต้รักความยุติธรรม รักความสนุกสนาน
คนได้มีมนุษยสัมพันธ์ รักพวกพ้อง รักบ้านเกิด คนได้เชื่อเรื่องโชคลางและเชื่อเรื่องไสยศาสตร์
คนได้ชอบสังสรรค์และชอบเล่นการพนัน และคนได้เคารพผู้อาวุโส

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ชาวตากใบในวรรณกรรมเพลง ชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่น
เจ้าของศิลปนิพนธ์บ้านเรา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

บทความวิจัยนี้ศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยศึกษาและ
วิเคราะห์เนื้อหา จากบทเพลง ชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่นเจ้าของ ศิลปนิพนธ์บ้านเรา
โดยนำเนื้อเพลงที่ตีพิมพ์ในปกแผ่นซีดีรอม จำนวน 51 บทเพลง ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2564
มาวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดอัตลักษณ์ของอภิญญา เฟื่องสกุล และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบ
พรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4.2 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้จากเนื้อเพลงชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่นเงี้ยว ของศิลปินวงคนบ้านเรา ชุดที่ 1-4 ซึ่งตีพิมพ์ในปกแผ่นซีดีรอม ในช่วงปี พ.ศ. 2554-2564 จำนวน 51 บทเพลง

4.3 ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากบทเพลงชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่นเงี้ยว ชุดที่ 1-4 ของศิลปินวงคนบ้านเรา ที่ขับร้องในช่วงปี พ.ศ.2554-2564 จำนวน 51 บทเพลง ควบคู่กับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาถิ่นเงี้ยว วรรณกรรมเพลง อัตลักษณ์ และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในการแต่ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการวิเคราะห์อัตลักษณ์ชาวตากใบ ที่ปรากฏในบทเพลง ชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่นเงี้ยวของศิลปินวงคนบ้านเรา โดยนำแนวคิดอัตลักษณ์ของอภิญญา เฟื่องสกุล มาประยุกต์ใช้ในการจำแนกและวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชาวตากใบ

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาอัตลักษณ์ชาวตากใบในวรรณกรรมเพลง ชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่นเงี้ยวของศิลปินวงคนบ้านเรา จากผลงานเพลงชุดที่ 1-4 จำนวน 51 บทเพลง พบว่า บทเพลงแสดงอัตลักษณ์ของชาวตากใบ 5 ด้าน คือ อัตลักษณ์ด้านการใช้ภาษาถิ่น อัตลักษณ์ด้านประเพณี อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต และอัตลักษณ์ด้านอุปนิสัย

1. อัตลักษณ์ด้านการใช้ภาษาถิ่น

ศิลปินวงคนบ้านเราพยายามนำภาษาถิ่นเงี้ยวมาประพันธ์เป็นบทเพลง เพื่ออนุรักษ์ภาษาถิ่นเงี้ยวอันเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นเอาไว้ ไม่ให้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา จากการวิเคราะห์บทเพลงจำนวน 51 บทเพลง พบอัตลักษณ์การใช้ภาษาถิ่นเงี้ยว คือ การใช้คำที่แตกต่างจากภาษาถิ่นใต้ทั่วไป การใช้คำยืม คำเรียกญาติ คำทักทาย และคำแสดงอารมณ์

1.1 การใช้คำที่แตกต่างจากภาษาถิ่นใต้ทั่วไป การศึกษาบทเพลงพบว่า ผู้แต่งตั้งใจใช้บทเพลงเป็นสื่อกลางในการสืบสานภาษาถิ่นเงี้ยว ดังเช่นบทเพลง “ภาษาเงี้ยว” “นิราศเงี้ยว” และผักเทโปรกกับโลกไม่ข้างเริน” บทเพลง “ภาษาเงี้ยว” ให้เหตุผลว่า “ภาษาเงี้ยวเหนืมาจื้อไหน (แรกสุโขทัยได้) รักษาสืบสานกันไว้ด้วยเตอะ (โลกหลานเอ้ย) เงี้ยว คือ ภาษาถิ่นที่ใช้มาแลกเปลี่ยน-หรมบือหราน หลายคนพยายาม สืบสานเรื่องราวตำนาน สานเสนาภาษาสำเนียงตากใบ เรามาจากไหน ในความเป็นมา เ่สำคัญช่วยกันรักษา อนุรักษ์ภาษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น”

ผู้แต่งเจตนาว่าภาษาถิ่นจะเหมาะใช้สอนคำศัพท์โดยตรง เพื่ออนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่น
เจ๊ะเหที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น บทเพลง “ภาษาเจ๊ะเห” กล่าวว่า “วันนี้เลยขอนำเสนอคำเจ๊ะเห
...ขอเดาะคือ พลั่วตักทราย ตาปูตอกไม้เรียกเหล็กโคน กือปะนั้นหมายถึงขวาน...ไฟแช็กเรียกกัน
เหล็กไฟ ถ้าไฟฉายหมายถึง ไฟบีบ...” ส่วนในบทเพลง “ผีกเทโปรกับโลกไม้ข้างเริน” มุ่งสอน
คำศัพท์หมวดผักและผลไม้ ตัวอย่างเช่น “...เริ่มเทโลกสะตอ บ้านเราเรียกโลกกือโต มะละกอนั้นไ
เราเรียกโลกกล้วยหลา ลูกละมุดเรียกว่าโลกชะหว่า แต่งโมนั้นหนาบ้านเราว่าแต่งจิน...”
นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์เฉพาะถิ่นปรากฏทุกบทเพลง เช่น ดอย หมายถึง ตาย โลกก็จี หมายถึง
พริกชี้หนู โลกก็หนัด หมายถึง สับปะรด ปือลาจัน หมายถึง กะปิ ฯลฯ

1.2 การใช้คำยืม การศึกษาพบว่า มีการใช้คำยืมจากหลายภาษา ทั้งภาษาไทยถิ่นใต้
ภาษามลายูถิ่น ภาษาเขมร ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาจีน แต่ภาษาที่ปรากฏในบทเพลงมากที่สุด
คือ ภาษาไทยถิ่นใต้ เช่น รัตเครื่อง หมายถึง รถจักรยานยนต์ โลกหลาน คือ ลูกหลาน เหล็กโคน
หมายถึง ตะปู และภาษาที่ปรากฏในบทเพลงรองลงมาคือ ภาษามลายูถิ่น เช่น โลกก็มู หมายถึง ผลฝรั่ง
ตีหมา หมายถึง ถังตักน้ำ กือคง หมายถึง ข้าวโพด และมุสัง หมายถึง ชะมด ฯลฯ อีกทั้งยังปรากฏ
ภาษาบาลีสันสกฤต ตัวอย่างเช่น สัญญา บวชเรียน บรรเทา ฯลฯ ภาษาเขมร เช่น เหน็บเพลา หมายถึง
กางเกง กลด หมายถึง ร่ม ฯลฯ

ตัวอย่างเช่นบทเพลง “สื่อนะห์นรา” บรรยายความงดงามของธรรมชาติในท้องถิ่นว่า
“เรือกอและจอดหยบคลื่นโยริมชื้อเล ไปแลแลกวา เฒ่หาดนรา ปือหยามคล้อย สนยิ้นตันเรียงเป็น
แถวยาม แลข้ามไปถึงอ่าวมะนาว ยาวไปสุดตีนเขาตันหยง โอ้บางนรา โอ้บางนราแลบ้านเรามั่ง
แหละหนา เมืองนราน่าชม...” เนื้อเพลงข้างต้นปรากฏคำยืมจากภาษาไทยถิ่นใต้ คือคำว่า
หยบ หมายถึง แอบ แลกวา หมายถึง เมื่อวาน ส่วนคำยืมจากภาษามลายูถิ่น คือคำว่า กอและ
หมายถึง โคลงเคลง

1.3 การใช้คำเรียกแทนบุคคลและกลุ่มบุคคล ปรากฏในวรรณกรรมเพลงหลาย
บทเพลง ล้วนเป็นคำที่แสดงสถานภาพของบุคคล กลุ่มบุคคล อายุ และสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล
ซึ่งมีทั้งคำที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมถิ่นใต้ วัฒนธรรมมลายู และคำเฉพาะท้องถิ่นตากใบ เช่น สู้ เรา
พี่จ้าว ใจจ้าว น้องจ้าว น้าจ้าว โต๊ะแก่ พ่อแก่ แม่แก่ แม่เฒ่า พ่อลุง แม่ป้า แม่น้า แม่โต๊ะ โต๊ะชาย
แม่ทวดหญิง พ่อทวดชาย ชาย สาว แม่นาง ฯลฯ

คำเรียกแทนบุคคลปรากฏหลายบทเพลง เช่น บทเพลง “คอยนางเฒ่บางนรา” “พ่อลุงลำพัน”
“โลกหลอกบอกแม่แก่” ฯลฯ ในบทเพลง “สั่งมุหะ” อธิบายถึงการใช้คำเรียกแทนบุคคลตั้งแต่เด็ก

จนเข้าสู่วัยชราว่า “...พอวัยล่วงเลยขึ้นมา คำเท่มาข้างหน้า กะมาตามวัยตามร่าง จ้าว พี่เจ้า น้ำจ้าว พ่อลุง แม่ป้า แม่น้ำ แม่โต๊ะ โต๊ะชาย ยิ่งแก่ชราลงไปเรียก พ่อแก่ แม่แก่ แม่ทวดหญิง พ่อทวดชาย...” สังเกตว่ามีคำเรียกแทนบุคคลหลายคำ สามารถบ่งบอกเพศคู่กับช่วงวัย เช่น พี่ น้ำ พ่อ ลุง แม่ ป้า เป็นคำระบุดูเพศ ส่วนคำว่า “โต๊ะ” เป็นคำเรียกแทนผู้สูงอายุเพื่อแสดงการยกย่องให้เกียรติซึ่งใช้ร่วมกันทั้งเพศชายและเพศหญิง คำว่า “จ้าว” เป็นคำเรียกแทนบุคคลที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว เช่นเดียวกับคำว่า “หลวง” ในภาษาไทยถิ่นใต้ และคำว่า “ทิด” ในภาษากลาง และภาษาถิ่นอีสาน ส่วนคำว่า “ชาย” ปรากฏบทเพลง “ชายเกียงคนเลี้ยงจัว” ดังเนื้อเพลงที่ว่า “หัวรุ่งจนถึงเช้าเราจี้ ได้ยินเสียง ชายเกียงแบกจักรตัดหน้าซีรีดเครื่องลากรัตรุน ผ่านไปมาไร้ตัดหญ้าห้ายจัว...” บทเพลงนี้ เรียกคนเลี้ยงวัววัยชราว่า “ชายเกียง” ซึ่งคำว่า “ชาย” เป็นคำเรียกแทนผู้สูงอายุ เพศชาย เช่นเดียวกับคำว่า ตา หรือปู่ ในภาษากลาง

1.4 การใช้คำทักทาย ประโยคขึ้นต้นบทเพลง “คนบ้านเรา” เริ่มด้วยคำทักทายว่า “พันไหนมั่ง ซื่อบายโย้หมี่” ซึ่งเป็นคำทักทายด้วยภาษาถิ่นเงี้ยว ในหมู่คนที่สนิทสนมคุ้นเคยตามทำเนียมคนใต้ เพื่อความความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้องพวกพ้องเดียวกัน ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า “เป็นอย่างไรบ้าง สบายดีอยู่ไหม” ในบทเพลง “ปะกะโลกไค้” ปรากฏคำทักทายว่า “...มาแลกปาหรือ กินข้าวแล้วหมี่...” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า “มาเมื่อไร “กินข้าวหรือยัง”

บทเพลง “คนบ้านเรา 2” ปรากฏคำทักทายว่า “มาแลกปาหรือ แหละนี้โย้ซื่อไหน หล่าง หล่างทำไไไหน กัดสือบายดีโย้หละ ไม่พับเสียบือหราน พอมาปะโล๊ะกันเข้า เลยทักทายถามข่าว แบบคนเงี้ยวที่บ้านเรา” เป็นการทักทายถามไถ่ทุกข์สุขตามประสาพวกพ้องที่ไม่พบเจอกันเป็นเวลานาน แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า “มาเมื่อไร ตอนนี้อยู่ที่ไหน ทำอะไรอยู่ สบายดีไหม ไม่พบเจอกันเสียนาน เมื่อมาพบเลยทักทายถามข่าวแบบคนเงี้ยวที่บ้านเรา”

1.5 คำแสดงอารมณ์ เป็นคำที่ใช้เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของศิลปินผู้ขับร้องสู่ผู้ฟัง และเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่งที่มีต่อเหตุการณ์ บริบทของสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การศึกษาพบคำแสดงอารมณ์ปรากฏในบทเพลงหลายบทเพลง เช่น “จากกันวันสายเปรต” “ปะกะโลกไค้” “ต่อหลังกำสรวล” “ภาษาเงี้ยว” และ “วันละจอก สองจอก” ฯลฯ

ผู้แต่งใช้คำว่า “จำพุทโธ” ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “พระเจ้าช่วย” คำว่า “จำ” มาจากคำว่า “อนิจจา” หมายถึง ความไม่เที่ยงแท้ ความไม่จีรังยั่งยืนของชีวิต ซึ่งเป็นสัจธรรมของสรรพสิ่ง จึงใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึกเศร้าใจ หดหู่ใจและสังเวชใจ เช่น บทเพลง “จากกันวันสายเปรต”

สื่ออารมณ์เศร้า เนื่องจากวันสารทเดือนสิบปีนี้ญาติพี่น้องไม่ได้กลับมาร่วมส่งตายาย (ผีบรรพบุรุษ) พร้อมหน้าพร้อมตากัน ดังเนื้อเพลงกล่าวว่า “ปีกลายด้ายหลบมาพร้อมกันโย้ จำพุทโธ ปีนี้ไม่เหมือนปีแล้วนั้น...” บทเพลง “ปะกะโลกโค” ใช้คำว่า “จำเอ๋ย” เป็นคำอุทานเสริมบทแสดงอารมณ์ความรู้สึกรักใคร่เอ็นดู และคำว่า “พุทโธ” แสดงความรู้สึกเอ็นดู ดังเนื้อเพลงที่ว่า “จำเอ๋ย ยาระอะ หำนั่นแน เบอะรอย พุทโธ โหม่เราทั้งเพยา...” บทเพลง “ตอหลังกำสรวล” ใช้คำอุทาน “เอ๋ย” ในเนื้อเพลงที่ว่า “ก้อจันเอ๋ย มึงไร้อิหรยมั่ง” เพื่อแสดงความรู้สึกหนักใจ และเหนื่อยใจ เมื่อแม่ส่งลูกชายไปเรียนหนังสือ แต่ลูกชายมีประพฤตินอกนอกกลุ่มนอกลู่นอกทาง ส่วนบทเพลง “วันละจอก สองจอก” ใช้คำว่า “หรอย” ในเนื้อเพลงที่ว่า “..เริ่มอิหรอยแล้วพี่น้อง...” เพื่อแสดงอารมณ์สนุกสนานตามประสาชาวใต้โดยชอบดื่มสุรา เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน

2. อัตลักษณ์ด้านประเพณี

การศึกษาบทเพลงพบว่า ประเพณีสำคัญของชาวตากใบเกี่ยวโยงกับการแสดงความเคารพบูชาเทพเจ้าหรือเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ และการแสดงความกตัญญูทวดเวทต่อบรรพบุรุษที่ยังมีชีวิตอยู่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับ (ตายาย)

2.1 การเคารพบูชาเทพเจ้าหรือเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ ปรากฏในบทเพลง “ประเพณีบ้านเรา และเรื่องเล่าจากชาวนา” พบว่า มีประเพณีการสวดนา ประเพณีลาซังหรือลัมซัง โดยจุดประสงค์สำคัญเพื่อบูชาพระแม่โพสพ และมีพิธีกรรมเชื่อมโยงกับพิธีกรรมสงฆ์ การไหว้เจ้าที่ และการบูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ดังในบทเพลง “เรื่องเล่าจากชาวนา” ความเป็นว่า “...สวดนากับลาซัง ประเพณีและพิธีกรรมเท่าคนทำนานั้นต้องทำ ขอพรข้าว กล่าวขมาดิน คือ รากถิ่น คนรุ่นก่อน ก้อนจีลัน ส่งต่อรุ่นหลัง ไร่ค่าดินสืบสานประเพณี...”

ผู้แต่งสื่อให้เห็นว่า ในอดีตชาวตากใบให้ความสำคัญกับประเพณีการสวดนา เพื่อขอให้เจ้าที่ช่วยดูแลนาข้าวให้ปลอดจากโรค จากหนู หรือแมลงกัด ซึ่งประเพณีจัดขึ้นเดือนหกของทุกปี ส่วนประเพณีลาซังหรือลัมซังจัดขึ้นช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อขอขมาพระแม่โพสพ ขอขมาเจ้าที่ และขอพรให้การทำนาในปีต่อไปเจริญสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีประเพณีการทำบุญหน้าบ้านหรือประเพณีตักบาตรหน้าบ้าน และพิธีที่เกี่ยวกับการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายและขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองคนในหมู่บ้านให้ปลอดภัย

ดังบทเพลง “ประเพณีบ้านเรา” กล่าวว่า “...ไหว้หน้าบ้าน อีกประเพณีเท่าบ้านเรา คนรุ่นเก่าเก่า เขาทำกันไม่เคยขาด นำสิ่งไม่ดี สิ่งชั่วร้าย ออกไปจากบ้าน ห้ายสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองป้องกัน...” ซึ่งประเพณีการทำบุญหน้าบ้านเป็นประเพณีจัดขึ้นหลังฤดูเก็บเกี่ยว เมื่อได้ข้าวใหม่มาชาวนาจะต้อง

นำข้าวใหม่ และอาหารปลอดสารเคมีตักบาตรพระสงฆ์หน้าบ้าน ถวายเทวดา และเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับ จึงจะนำมารับประทาน นอกจากนี้ยังมีประเพณีรับเจ้าเข้าเมือง เป็นประเพณีต้อนรับปีใหม่จัดขึ้นเดือนห้าของทุกปี เพื่อรับเทวดามาปกป้องรักษาบ้านเมืองและคุ้มครองผู้คนให้อยู่เย็นเป็นสุข

2.2 การเคารพนับถือบรรพบุรุษที่ยังมีชีวิตอยู่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับ (ตายาย)

ปรากฏประเพณีบังสุกุลบัว (บัว หมายถึง เจดีย์หรือสถูปที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิหรือกระดูกของผู้ที่ล่วงลับ) หรือประเพณีสงกรานต์แบบฉบับคนใต้ ประเพณีวันสารทเดือนสิบ และประเพณีการไหว้ครูหมอโนรา โดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อแสดงถึงการเคารพนับถือบรรพบุรุษที่ยังมีชีวิตอยู่ และบรรพบุรุษที่ล่วงลับ (ตายาย) ซึ่งเป็นประเพณีที่ถูกหลานชาวใต้ให้ความสำคัญมากที่สุด ปรากฏในหลายบทเพลง เช่น “ประเพณีบ้านเรา” “ปะกะโลกโค้” “จากกันวันสายเปรต” “โยไหนใจคีนึง” ฯลฯ

บทเพลง “ประเพณีบ้านเรา” กล่าวว่า “...ไหว้ครูโนรา เทบ้านทุ่งคา เข้าทำเดือนหก ประจำเรียกว่า โนราโรงครู ขับโนราด้วยภาษาไทยและภาษามลายู แก่นโรงครู ค่ายกครูสิบสอง บาท...” เป็นประเพณีการไหว้ครูหมอโนรา (ตายายโนรา) ซึ่งหมายถึง บรรพบุรุษเป็นผู้สอนวิชาการร้องรำโนรา ตามความเชื่อของคนใต้ส่วนใหญ่ที่มีการไหว้ครูหมอโนรา (ตายายโนรา) เพื่อให้ลูกหลานได้รำลึกถึงบุญคุณบรรพบุรุษ สังเกตได้ว่า การไหว้ครูหมอโนรา (ตายายโนรา) เป็นประเพณีที่เชื่อมโยงกับสังคมคนใต้ทั่วไป โนราของชาวตากใบใช้ทั้งภาษาไทยและภาษามลายูในการขับร้องโนรา ด้วยพื้นที่อาศัยของชาวตากใบแวดล้อมด้วยประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูถิ่นในการสื่อสาร จึงเกิดการผสมผสานวัฒนธรรมทั้งไทยและมลายู

บทเพลง “ปะกะโลกโค้” กล่าวถึงประเพณีสำคัญในเดือนห้า ลูกหลานต้องกลับบ้านเพื่อร่วมแสดงความกตัญญู โดยการอาบน้ำคนแก่ เพื่อขอพรปুষาตาหวด สรงน้ำพระ และบังสุกุลบัว หรือเรียกว่า ประเพณีสงกรานต์แบบฉบับคนใต้ ดังเนื้อเพลงกล่าวว่า “...หลบมามั่ง พ่อแก่ แม่แก่ เรานั่งคือนึงโย เดือนห้าทุกปี ทำบุญบังสุกุลบัว บอกกันห้ายั่ว หลบมาอาบน้ำคนแก่ สวดได้กตตายาย ด้ายหลบมาจ๊ะแล ญาติพี่น้อง พ่อแม่เฒ่าเฒ่าเร็น...” และบทเพลง “ประเพณีบ้านเรา” กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีทำบุญเดือนสิบ เพื่อให้ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับ (ตายาย) ตามความเชื่อที่ว่า วิญญาณบรรพบุรุษจะเดินทางจากนรกมายังโลกมนุษย์ เพื่อมารับส่วนบุญ หลังจากนั้นวิญญาณก็จะกลับไปยังนรกอีกครั้ง จึงกล่าวได้ว่า การเคารพนับถือบรรพบุรุษที่ยังมีชีวิตอยู่และบรรพบุรุษที่ล่วงลับ (ตายาย) ของชาวตากใบ ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญที่ผู้แต่งต้องการสืบทอดให้อยู่คู่ท้องถิ่นตากใบสืบไป

3. อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ

บทความวิจัยนี้หมายถึง ความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น และความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งหลายบทเพลงสื่อให้เห็นว่าชาวตากใบมีความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำถิ่น เช่น พ่อท่านใหญ่วัดเขากง พ่อท่านโต๊ะดาตุ้ เจ้าแม่โต๊ะโมะ ฯลฯ ชาวตากใบเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถบันดาลให้ตนเองสมหวังในการดำเนินชีวิต ดังบทเพลง “พ่อท่านโต๊ะดาตุ้” “คอยนางเพ่บางรา” “ขวัญใจพี่จ้าว” “อัยยักไค้หวายไค้ดอกดอก” และ “สภาวะโลกอ่อน”

3.1 การบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บทเพลงสื่อให้เห็นว่า ชาวตากใบมีความเชื่อในการบนบาน การขอร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองให้ช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ดังบทเพลง “พ่อท่านโต๊ะดาตุ้” สื่อถึงความศรัทธาต่อพ่อท่านโต๊ะดาตุ้ ซึ่งเป็นเทพดาอาศัยอยู่ในถ้ำบนเขากง เพื่อปกป้องรักษาช่วยเหลือ คุ่มครองลูกหลานมาตั้งแต่ครั้งอดีต ดังเนื้อเพลงที่ว่า “พ่อท่านโต๊ะดาตุ้ คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไค้บ้านก่ง ตั้งแต่โบราณนานมา” จึงย้าเตือน “โหลกลานเหลนโหลน” รุ่นหลังให้ร่วม “สืบสานบูชาต่อไป ตามรอยแห่งชน” ชาวตากใบยึดสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อประสบสิ่งใดที่เกินกำลังของตน หรือไม่มีผู้ช่วยเหลือคำจุน มักไปบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังบทเพลง “ขวัญใจพี่จ้าว” กล่าวถึงชายหนุ่มผู้มั่นคงในรัก แต่ยังเก็บคำสินสอดไม่เพียงพอขอร้องหญิงคนรัก จึงได้บนบานต่อพ่อท่านใหญ่ วัดเขากง ขอให้ตนสมปรารถนาในความรัก ดังเนื้อเพลงที่ว่า “จุดธูปหน้าพ่อท่านหญ่าย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายห้ายเราสมปรารถนา...” นอกจากนี้เมื่อสายสัมพันธ์ความรักสั่นคลอนก็ไปจุดธูปบนขอท่านเขากงให้หญิงคนรักรับรู้ ว่าตนยังคงตั้งตารอคอยด้วยความคิดถึง ในบทเพลง “คอยนางเพ่บางรา” ดังเนื้อเพลงกล่าวว่า “...ใครพบเธอช่วยบอกที ว่าไอหนุ่มบางนรายังตั้งตารอจุดธูปวิงวอน ท่านเขากงช่วย دلใจ ห้ายเธอไว้ พี่ยังคิดถึง ชื่อนึง ห่วงใย ไปไยชื่อไหน ไยไหน หลบมาเดอะ...”

ความเชื่อเรื่องการบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังปรากฏผ่านการบนบานขอลูกในบทเพลง “สภาวะโลกอ่อน” เมื่อสองสามีภรรยาอยู่กินกันมานานแต่ไม่มีลูก จึงไปบนบานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ภรรยาตั้งครรภ์ ดังเนื้อเพลงความว่า “...หลายไค้ไยกินกันมานาน ห้าม่ายลูกมาเป็นพื่อยานความรัก ต้องไปเที่ยวบนไปขอเอาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายห้ายเมียพุงหญ่าย...” เมื่อลูกคลอดปลอดภัยก็มี ความเชื่อเรื่องการห่อตัวเด็ก หรือที่ชาวตากใบเรียกว่า “ห่อบ่อดอง” ด้วยเชื่อว่าเด็กจะได้หลับสบาย และเขาได้รูปสวยงามไม่โก่ง

3.2 การดูฤกษ์ยาม ปรากฏในบทเพลง “อัยย์ไค้ดีหว่าไย้ดอกดอก” สื่อบอกให้เห็นว่าคนตากใบมีความเชื่อว่า ฤกษ์ยามที่เหมาะสมในการแต่งงาน คือ เดือนเก้า ซึ่ง “เก้า” กับ “ก้าว” ซึ่งออกเสียงใกล้เคียงกัน เชื่อว่าจะส่งผลให้ชีวิตการครองเรือนประสบแต่ความสุขความเจริญ ดังเนื้อเพลงกล่าวว่า “...เดือนเก้าแท้จ้ถึง ฤกษ์งามป้อหยามดีแรง เลยมาซื้อแหลงห้าย เขาว่าหยังไค้ันดีหว่าไย้ดอก ดอก นาน...”

4. อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต

การศึกษาอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตของชาวตากใบ พบว่ามีการประกอบอาชีพ การรับประทานอาหาร การเล่นการพนันและการเสี่ยงโชค

4.1 อัตลักษณ์ด้านการประกอบอาชีพ หลายบทเพลงสื่อบอกให้เห็นว่าชาวตากใบชียิตอาชีพเกษตรกรรมมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ดังบทเพลง “ม้ายด้ายแลนรอกแทนกัฒมัยหรัย” “ตั้งใจติดหนี้” “หลาน้อยคอยเธอ” “ต่อหลังกำสรวล” “ชายเกียงคนเลี้ยงจัว” “เรื่องเล่าจาก-ชาวนา” และ “คนเลี้ยงกัง” ปรากฏอาชีพด้านเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา การทำสวนยางพารา การทำสวนปาล์ม การทำสวนมะพร้าว การทำสวนผลไม้ การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ และการทำประมงพื้นบ้าน

บทเพลงเรื่องเล่าของชาวนาสื่อบอกให้เห็นว่าชาวตากใบชียิตอาชีพทำนามาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังเนื้อเพลงกล่าวว่า “...บ้านเรา แลกก่อนก้อน เขาทำนา โบราณเมื่อนานมา เขาทำงานโปริักข้าว..พอถึงป้อหยาม หาเท่ปล้นไร่ เตรียมไถ เลือก คราด ดินนา ถอนกล้าไปปักดำดำ ดำแล้วกะถ้าคร่าวห้าย กล้านั้นงอกงาม เป็นต้นข้าว ออกรวงงาม เหลืองอร่ามทั่วทุ่งนา...” ปัจจุบันชาวตากใบบางส่วนได้หันไปปลูกพืชเศรษฐกิจแทนการปลูกข้าว ดังเนื้อเพลง “...หลายคนเปลี่ยนผืนนาไปโปริักพร้าว โปริักปาล์ม ยาง แทนข้าว...” การปลูกมะพร้าว ปลูกยางพารา ปลูกปาล์มแทนข้าว เนื่องด้วยให้ผลผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่า ทำให้ผืนดินที่ใช้ทำนามีจำนวนลดน้อยลง แต่อาชีพทำนาก็ยังดำรงอยู่คู่ท้องถิ่นตากใบจนถึงปัจจุบัน

บทเพลง “คนเลี้ยงกัง” แสดงให้เห็นถึงความพอเพียง และการให้คุณค่ากับอาชีพที่สุจริต ถึงแม้จะไม่ร่ำรวย ผ่านชีวิตชายหนุ่มผู้ไร้ใบปริญญา เขาสืบสานอาชีพรับจ้างเก็บมะพร้าวของครอบครัว โดยการเลี้ยงลิงไว้ขึ้นต้นมะพร้าว แม้จะเป็นอาชีพที่ไม่ร่ำรวย แต่ “...กัฒพอด้ายไย้ด้ายกิน พอด้ายปลดเหน็บปลดสิน ทำมาหากินไม่เบียดเบียนใคร...” เช่นเดียวกับบทเพลง “ชายเกียงคนเลี้ยงจัว” สื่อบอกถึงการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามวิถีถิ่น คือ การเลี้ยงวัว จึงปรากฏภาพ “ชายเกียง

แบกจักรตัดหญ้าซีรัดเครื่องลากร์ตรุนผ่านไปตัดหญ้าหายจั่ว” ตั้งแต่รุ่งสางกลายเป็นภาพที่คุ้นชินของชาวบ้าน

4.2 การรับประทานอาหาร การรับประทานอาหารของชาวตากใบมีความเรียบง่ายพอเพียง และไม่ฟุ้งเฟ้อ เน้นการนำวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาประกอบอาหารทั้งอาหารคาว ขนมหวาน และอาหารทานเล่น ดังปรากฏในบทเพลง “กับข้าวเจ้างาน” กล่าวว่า “...บุญจิมผักมกจิไค้กัน น้ำพริกกะเข้าขันเพราะได้ป้อลาจัน (กะปิ) ดี แกงเลียงผักสมรมกีนกับปลาเค็ม ไม่เปื้อสั๊กที่ พะโล้หมักกับ ข่ายกะมี้ แกงบอน ปลาเจียนส่ายพอกเรียงไว้แล้ว...” อาหารคาวและอาหารหวานที่คนตากใบนิยมรับประทานมีลักษณะเหมือนกับอาหารใต้ทั่วไป อีกทั้งยังมีการผสมผสานกับอาหารของชาวมลายูมุสลิม ซึ่งอาหารคาวที่นิยมรับประทาน เช่น บุญ น้ำพริกทานคู่กับผักสดหรือผักลวก นอกจากนี้ยังมี ปลาเค็ม (ปลาแห้ง) ยำผักกูด แกงส้ม แกงไก่ใส่หยวก ต้มเค็มกระดุกหมู ข้าวยา ฯลฯ ส่วนอาหารทานเล่นและขนมหวานที่เหมือนกับขนมพื้นถิ่นใต้ทั่วไป เช่น ชื้อเหนียวกววน (ข้าวเหนียวกววน) กือตัม (ขนมตัม) ขะเหนียวปั้ง (ข้าวเหนียวปั้ง) ชีหนุมขาย (ขนมไข่) ชีหนุมป้า (ขนมป้า) ขนมจ็อก (ขนมจอก) ฯลฯ

การรับประทานอาหารเข้าเหมือนกับชาวใต้ทั่วไป ปรากฏในบทเพลง “กิตัมจี้ก้อป้อ” และ “กือนุ้ยเอ้ย” โดยในตอนเช้านิยมต้มน้ำชาและกาแฟ สื่อบ่งชี้ให้เห็นว่าชาวตากใบมีวิถีการรับประทานน้ำชาและกาแฟคู่ กับชื้อเหนียวกววน (ข้าวเหนียวกววน) กือตัม (ขนมตัม) ขะเหนียวปั้ง (ข้าวเหนียวปั้ง) อีกทั้งยังมีข้าวยาซึ่งเป็นอาหารมลายูถิ่น ส่วนใหญ่นิยมรับประทานที่ร้านกาแฟ เพื่อพบปะพูดคุยกับญาติพี่น้อง เพื่อนสนิทมิตรสหาย

อาหารที่แตกต่างจากอาหารท้องถิ่นใต้ทั่วไปปรากฏในบทเพลง “นางหวาน” คือ แกงบอน-หวาน ซึ่งภาคใต้เรียก “แกงบอน” แต่ชาวตากใบใช้วัตถุดิบในประกอบอาหารแตกต่างออกไป คือ ใส่บอน สับปะรด ใบกือเซม (ผักแพว) น้ำบูดู น้ำมะนาว และเครื่องแกง ส่วนขนมหวานที่มีความแตกต่างจากภาคใต้ทั่วไป คือ ขนมเบาะขอเป็นขนมที่คล้ายกับขนมเปียกปูน ตาแป (แป้งข้าวหมากมลายู) ทำจากข้าวเหนียว ซึ่งตาแปทำจากมันสำปะหลัง ชาวตากใบเรียกว่า ตาแปมันไม้ นำมาหมักกับยีสต์ ซึ่งกระบวนการผลิตไม่แตกต่างจากข้าวหมากข้าวเหนียวของชาวใต้ทั่วไป เมื่อหมักได้ที่แล้วจะนำไปชุบแป้งทอด

4.3 การเล่นการพนัน และการเสี่ยงโชค วิถีชีวิตของชาวตากใบได้รับค่านิยมจากสังคมคนใต้ คือ ชาวตากใบชอบเล่นการพนันและชอบการเสี่ยงโชค ทั้งการเล่นหวย เล่นเบอร์ โกงเงิน วัวชน เล่นมวย เล่นนกกรง หัวจุก นกเขา ฯลฯ ดังปรากฏในบทเพลง “วันละจอก สองจอก” “บ่อนสี สอนใจ” ม้ายด้ายแลนรอกแทนกัตม้ายหรัย” บทเพลง “วันละจอก สองจอก” สื่อบ่งชี้ให้เห็นว่าคนใต้ชอบ

เล่นการพนัน และนิยมดื่มสุราและน้ำตาลมา เพื่อสังสรรค์ในทุกโอกาส ดังเนื้อเพลงความว่า “แรกเข้า
ซื้อเบอร์มาเลย แล่วว่าได้เฮ โถ้กรางวัลละเท่สอง พันนี้ต้องฉลองกันหล่าว เอาแบบเบา ๆ คนละสี่ห้า
จอก จากวันจันทร์ถึงวันอาทิตย์ ถ้าจำไม่ผิด ดิดไปห้าสิบจอกแล้ว อีสาวาร้อยหว่าแล้วเหยียง”

นอกจากนี้ชาวตากใบนิยมเล่น “เบอร์มาเลยหรือหวยมาเลเชีย” เพราะมีพื้นที่ติดกับ
ประเทศมาเลเซีย อีกทั้งหวยมาเลเชียประกาศรางวัลทุกวันพุธ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ และได้
ค่าตอบแทนสูง ทำให้คนตากใบนิยมเล่นเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นการเสี่ยงโชค ได้ลุ้นรางวัล และ
เกิดความตื่นเต้น เมื่อถูกรางวัลก็ดื่มเหล้าสังสรรค์กันในหมู่เพื่อนฝูง กลายเป็นวงจรชีวิตของชาวตากใบ

5. อัตลักษณ์ด้านอุปนิสัยของชาวตากใบ

บทเพลงหลายบทเพลงแสดงอุปนิสัยชาวตากใบไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นคนที่กตัญญูทเวทื่อต่อ
ญาติพี่น้อง และญาติผู้ใหญ่ทั้งที่ล่วงลับไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่ มีความจริงใจ และยึดมั่นในคำสัญญาและ
คำสาบาน การมีมนุษยสัมพันธ์ สามัคคี รักพวกพ้อง และการแสดงความกตัญญูทเวทื่อและให้
ความสำคัญระบบเครือญาติ

5.1 ความจริงใจ และยึดมั่นในคำสัญญาและคำสาบาน สื่อผ่านความรักระหว่าง
หนุ่มสาว ดังในบทเพลง “แต่งเตอะเหยียง” “ติดจวนแลใจ” “ขวัญใจพี่จ้าว” “ยังโค่ดีหวาโย้ดอกดอก”
“ม้ายดอยกั๊ดหรือแง” “โถ้กรอกบอกแม่แแก่” “หลาน้อยคอนเธอ” “หลอนกันยี่ไต่”
โย้กับเราเอ้าหมี่” และ “หนุ่มเมืองสายรักสาวนาละ” บทเพลง “หลอนกันยี่ไต่” สื่อถึงอุปนิสัยรัก
จริง ไม่คิดหลอกลวง พูดตรง ๆ และรักษาคำพูด เมื่อผิดหวังจากความรักจึงตั้งคำถามว่า “...หลอน
กันยี่ไต่ ยังโค้โย้แล้วมาคบเรา กินข้าวโย้เหลย ไม่ได้กินหลัว สวมเขมมังก่าย เบอะสุแลเราเป็นควาย
เท่เจ็บและเสียดาย คือเวลาเท่เสียไป...เพราะใจไปรักสุ...” ส่วนบทเพลง “แต่งเตอะเหยียง” สื่อถึง
ความรักจริง ไม่คิดเคยคิดเปลี่ยนใจและเผื่อใจ ดังเนื้อเพลงที่ว่า “โปรดจงไร้อาไว๋ สู้คือคนเท่
รอดคอย ใจดวงหนึ่งมันรักสู่เกินร้อย รักจริงไม่ขายซื้อแหลงลอยลอยไม่หอนจี้คิดเปลี่ยนใจ” อีกทั้งยังสื่อ
ให้เห็นว่า ชาวตากใบยึดมั่นในคำสัญญา หรือ “ขันซี” และคำสาบาน ในบทเพลง “ม้ายดอย กั๊ด
หรือแง” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยกลางว่า ไม่ถึงตายหรอก กล่าววว่า “...สื่อบท สาบาน สัญญา ขันซี ว่าพี่
จ้าวนี้รักจริง ม้ายหลอกม้ายลวง...”

อุปนิสัยพูดตรง ๆ งามตรง ๆ ปรากฏในเพลง “ยังโค่ดีหวาโย้ดอกดอก” แปลเป็น
ภาษาไทยกลางว่า มีคู่ดีกว่าอยู่เปล่า ๆ สื่ออารมณ์ของคนโสด อยากมีคู่ชีวิตเพื่อคลายเหงา จึงถาม
คนที่เหงาเหมือนกันแบบตรง ๆ ว่าไม่เบื่อบ้างหรือที่อยู่กับคนเดียว ถ้าเหงา “เราขอโ้จะไว่ก่อน” และ

“จี้ห้ายแม่มาขอ” ส่วนบทเพลง “โย้กับเราเอ้าหมี” เป็นเพลงรักที่ไม่ต้องอารมณ์บทใด ๆ ให้ยืดยาวตามนิยายคนได้ หากรักก็ถามตรง ๆ ว่าถ้าเธอเหงา มาอยู่กับเราไหม

5.2 การมีมนุษยสัมพันธ์ สามัคคี รักพวกพ้อง สื่อนี้ให้เห็นผ่านงานบุญ ดังบทเพลง “กับข้าวเจ้างาน” กล่าวถึงผู้ร่วมงานมากหน้าหลายตา ส่วนฝ่ายเจ้าของงานก็จัดเลี้ยงอย่างเต็มที่ด้วยอาหารคาวหวานหลายชนิด เช่น แกงขี้เหล็ก แกงกล้วยเถื่อน พะโล้หมู ต้มเค็มกระดูกหมู พร้อมเน้นให้เห็นถึงใจกว้าง ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว เพราะเจ้างานจัดเลี้ยงด้วย ปลาเกือกพง เนื้อหมู และกระดูกหมู อีกทั้งเน้นย้ำให้กินให้อิ่มก่อนแล้วค่อยทำบุญ และยังให้น้ำแกงและของหวานกลับไปฝากคนในครอบครัวอีกด้วย ดังเนื้อเพลงที่ว่า “...จี้ช่วยงานทำบุญ กัดกินห้ายอื่มาก่อนไม่ต้องก้อต่วนแรงที่ซื้อเหนียวกวน กือต้อม เท่สายถุงโยนี้ ไว้พาไปฝากคนเท่เริน...”

5.3 การแสดงความกตัญญูกตเวทีและให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ ชาวตากใบให้ความสำคัญ กับการแสดงความกตัญญูกตเวทีและให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ เช่นเดียวกับชาวใต้ทั่วไป ดังปรากฏในบทเพลง “ปะกะโลกโค” “...โย้ไกลเรินเสียนาน ปือกะกันหลบมามั่ง พ่อแม่แม่แก่ เรานั่งคือนั่งโย้ เดือนห้าทุกปี ทำบุญบังกุลบัว บอกกันห้ายทั่ว หลบมาอาบน้ำคนแก่ สวดโด้กตายาย ด้ายหลบมาจ๊ะแล ญาติพี่น้อง พ่อแม่เทโย้เริน พอเข้าเดือนสิบถึงปือยามชิงเปรต ทำหนุมเจาะหู หนุมข่าย หนุมเทียน ทำกือต้อม เสร็จแล้วกัดสายถุงพาเวียนไปฝากห้ายตัมเรินพี่น้อง...” ประเพณีวันสารทเดือนสิบ ประเพณีบังสกุลบัวของชาวใต้ การไหว้ครูหมอโนรา ถือเป็นวันรวมญาติของชาวตากใบ ซึ่งญาติที่อาศัยต่างถิ่นจะต้องกลับมาพบปะญาติพี่น้อง ถือเป็นหน้าที่ของลูกหลานในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีอันดีงามให้อารงอยู่ เพราะเชื่อว่า “ถ้าปล่อยให้หาย ถึงเทตายายจี้ทำโทษ”

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวรรณกรรมเพลง ชุดอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่นเงาะเห ของศิลปินวงคนบ้านเรา ปรากฏอัตลักษณ์ 5 ด้าน คือ อัตลักษณ์ด้านภาษาถิ่น อัตลักษณ์ด้านประเพณี อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต และอัตลักษณ์ด้านอุปนิสัย ชาย ชนบท หรือนายสมชาย ทองศรีเทพ ศิลปินชาวนราธิวาส ในฐานะเจ้าของภาษา มีเจตนารมณ์ใช้บทเพลงเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวของท้องถิ่นเพื่อสื่อสารระหว่างชาวตากใบด้วยกัน โดยใช้คำศัพท์ภาษาเงาะเหในการแต่งบทเพลงและใช้สำเนียงตากใบในการขับร้อง โดยมีจุดประสงค์ในการแต่ง เพื่อกระตุ้นเตือนชาวตากใบให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานภาษาถิ่นเงาะเห ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะในห้วงเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2554-2564) ที่ผ่านมาสถานการณ์การใช้ภาษาถิ่นเงาะเหมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากอิทธิพลจากระบบการศึกษาที่ส่งเสริมการใช้ภาษาไทยมาตรฐานและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสื่อสาร ส่งผลให้

ภาษาถิ่นเจ๊ะเหมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ คำศัพท์บางคำเลือนหายไป มีการใช้คำศัพท์เจ๊ะเหปะปนกับภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยมาตรฐาน อีกทั้งคนรุ่นใหม่รู้สึกเขินอายเมื่อพูดภาษาถิ่นเนื่องจากถูกล้อเลียน และเยาวชนส่วนใหญ่มองว่าเป็นภาษาที่ล้าสมัย จึงไม่เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ ปัจจุบันดังกล่าวกระทบต่อจิตสำนึกของผู้แต่ง ด้วยเกรงว่า หากปล่อยให้สถานการณ์เช่นนี้ดำเนินต่อไป ภาษาถิ่นเจ๊ะเหและประเพณีท้องถิ่นจะถูกครอบงำด้วยกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ จึงพยายามดำรงรักษาให้คงเดิมภายใต้บริบทความเป็นสมัยใหม่

ผู้แต่งจึงพยายามทบทวน รื้อฟื้นความทรงจำ และกระตุ้นเตือนชาวตากใบให้เกิดความรู้สึกรักและภาคภูมิใจ ในวัฒนธรรมบ้านเกิดของตน และเห็นคุณค่าประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยนำคำศัพท์ภาษาถิ่นเจ๊ะเหมาประพันธ์เป็นบทเพลง เพื่อทบทวน รื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวตากใบ เช่น ประเพณีทำบุญหน้าบ้าน การรับเจ้าเข้าเมือง ซึ่งจัดขึ้นเพื่อเชื่อเชิญให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองดูแลลูกหลาน รวมทั้งประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและการบูชาพระแม่โพสพ คือ ประเพณีสวดนา และประเพณีลาซัง อันเชื่อมโยงกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา การไหว้เจ้าที่ การไหว้เทวดา และไหว้บูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับ รวมทั้งมีการละเล่นและการพนันขึ้นต่อเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ชาวนาหลังฤดูการเก็บเกี่ยว

ในช่วงปี พ.ศ. 2554-2564 อันเป็นบริบทของการแต่งพบว่า ชาวตากใบหลายครัวเรือนได้ละทิ้งอาชีพการทำนา เนื่องจากผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าต้นทุน ประกอบกับคนรุ่นใหม่ที่มีแนวคิดว่าการทำนาเป็นอาชีพที่ต้องตรากตรำและเหน็ดเหนื่อย จึงหันไปปลูกพืชเชิงพาณิชย์ ได้แก่ ปาล์ม และยางพาราแทนการปลูกข้าว แม้ปัจจุบันอาชีพการทำนาของชาวตากใบยังดำรงอยู่ แต่พื้นที่ในการทำนาลดน้อยลงอย่างน่าใจหาย ส่งผลโดยตรงต่อประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีการทำนา กล่าวคือ ประเพณีสวดนาและประเพณีลาซังมีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมให้มีความเรียบง่าย ใช้เวลาน้อยกว่าในอดีต และเน้นความสะดวกสบายมากขึ้น หรือบางพื้นที่ละทิ้งส่วนพิธีกรรม ซึ่งน่าวิตกว่าประเพณีเหล่านี้เสี่ยงต่อการสูญหายในอนาคต

นอกจากนี้ผู้แต่งตั้งใจตั้งชื่อบทเพลงว่า “ประเพณีบ้านเรา” เพื่อต้องการรื้อฟื้นและย้ำเตือนให้ชาวตากใบตระหนักว่า นี่คือ อัตลักษณ์ของชาวตากใบ เช่น การทำบุญวันสารทเดือนสิบ การบังสุกุลบัว การรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่ และการเซ่นไหว้ครุหมอนรา ซึ่งเป็นประเพณีของชาวตากใบที่ได้รับอิทธิพลคติความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และอิทธิพลความเชื่อทางพุทธศาสนาที่หลอมรวมเป็นประเพณีสำคัญของชาวไทยภาคใต้ ซึ่งชาวตากใบยังคงธำรงประเพณีแบบชาวใต้ดั้งเดิมเอาไว้อย่างมั่นคงและยาวนาน เนื่องจากชาวตากใบเป็นชาวไทยพุทธกลุ่มน้อย (ร้อยละ 20) ที่ดำรงตนท่ามกลางสังคมชาวมลายู

มุสลิมที่มุ่งธำรงอัตลักษณ์และตัวตนความเป็นมลายูมุสลิม ภายใต้การปกครองของรัฐไทยเอาไว้อย่างมั่นคงเช่นกัน ประกอบกับบริบทของอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสเป็นพื้นที่ชายแดนประเทศไทย-มาเลเซีย จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยอย่างรวดเร็วตามนโยบายพัฒนาเมืองชายแดน นราธิวาสให้เป็นประตูส่งออกสินค้า ส่งเสริมด้านการค้าและอุตสาหกรรม แต่กลับพบว่า ชาวตากใบกลุ่มหนึ่งยังคงยืนหยัดสืบทอดประเพณีดั้งเดิมให้เห็นผ่านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพียงแต่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมตากใบที่เปลี่ยนแปลงไป ประเพณีเหล่านี้จึงยังคงดำรงอยู่เพื่อสื่อให้เห็นอัตลักษณ์การเคารพนับถือบรรพบุรุษ และการให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ

อัตลักษณ์ด้านอุปนิสัยของชาวตากใบที่เด่นชัด ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์ สามัคคี รักพวกพ้อง และความใจกว้าง ปรากฏผ่านงานบุญ งานเลี้ยง งานแต่งงานในหมู่บ้าน รวมทั้งสื่อให้เห็นค่านิยมเล่นการพนัน การเสี่ยงโชค การดื่มสุราและน้ำตาลเมาเพื่อสังสรรค์ในทุกโอกาส เนื่องด้วยลักษณะภูมิประเทศอำเภอตากใบอยู่ท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำตากใบ แม่น้ำบางนราตอนล่าง และแม่น้ำสุโงโก-ลก รวมทั้งมีพื้นที่ติดกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สามารถหล่อเลี้ยงชุมชนได้ตลอดทั้งปี ส่งผลให้ชาวตากใบไม่ต้องดิ้นรนทำมาหากิน หลังจากเสร็จสิ้นจากการทำนาหรือการกรีดยาง ชาวตากใบจึงมีเวลาพักผ่อนอยู่บ้านและสังสรรค์กับเพื่อนฝูง ซึ่งพบว่า ชาวตากใบมีมนุษยสัมพันธ์ สามัคคี รักพวกพ้อง และใจกว้าง เช่นเดียวกับอุปนิสัยของคนใต้ทั่วไป สอดคล้องกับบทความวิจัยเรื่อง “กลวิธีทางภาษาในเพลงพูดที่แสดงอัตลักษณ์ของคนไทยถิ่นใต้” ของ นพวรรณ เมืองแก้ว และคณะ (2563) วิเคราะห์ไว้ว่า อัตลักษณ์ด้านอุปนิสัยของคนใต้ที่สำคัญ คือ คนใต้ขยันศึกษาหาความรู้ เชื้อชาติชะตา การสังสรรค์ เล่นการพนัน และเคารพผู้อาวุโส

นอกจากนี้อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตของชาวตากใบเกี่ยวกับการรับประทานอาหารพบว่า มีความเรียบง่าย และพอเพียง เน้นการนำวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาประกอบอาหารทั้งอาหารคาว และอาหารหวาน ตอนเช้านิยมดื่มน้ำชา และกาแฟคู่อาหารรับประทานเล่นประจำถิ่น การรับประทานอาหารเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมชาวดึกกับวัฒนธรรมมลายูเข้าด้วยกันจนเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตากใบ

กล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ของชาวตากใบมีการปรับเปลี่ยน ยืนหยุ่นไปตามความเป็นสังคมชนบทสมัยใหม่ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีดั้งเดิม แต่อัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชาวตากใบยังคงทำหน้าที่ยืนหยัด และต่อรงท่ามกลางพลวัตของสังคมไทย สอดคล้องกับบทความ

วิจัยหัวข้อ “อัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้ (พ.ศ. 2522-2546)” ของวิมลมาศ ปฤษฎากุล (2550) กล่าวว่า “บันเทิงคดีภาคใต้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางวัฒนธรรม เพื่อตอบโต้การครอบงำของวัฒนธรรมกระแสหลักที่มีต่อพื้นถิ่นได้...คือ การตอบโต้การทบทวน รื้อฟื้น และสร้างอัตลักษณ์ถิ่นใต้ เพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม” และยังสอดคล้องกับบทความ “การสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง” ของศราณี เวศยาสิรินทร์ และคณะ (2562) ที่สื่อให้เห็นว่า “คนใต้มีกลวิธีประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุงในลักษณะการต่อรอง การต่อต้าน และยอมรับต่อปัจจัยที่เข้ามาส่งผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น และมีการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือต่อรองทางสังคม”

ผู้แต่งในฐานะเจ้าของภาษายังคงมุ่งมั่นและยืนหยัดใช้วรรณกรรมเพลงที่แต่งด้วยภาษาถิ่นเงี้ยว สื่อสารระหว่างชาวตากใบด้วยกัน ดังที่เขาตั้งปณิธานว่า “เขาจะใช้ดนตรีประกาศสืบสานบทเพลงภาษาเงี้ยว” และเพื่อ “ให้ดนตรีบอกเล่าเรื่องราว ทั้งยังสร้างพลังใจให้กับความรู้สึกรักภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิด” โดยหวังว่าผู้คนในท้องถิ่นจะตระหนักถึงความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของตน ทั้งภาษา ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และควบคุมสังคมไว้ให้คงเดิม ในบริบทสังคมที่ท้องถิ่นตากใบเกิดการผสมผสานระหว่างความเป็นสังคมแบบดั้งเดิมและสังคมสังคมสมัยใหม่

7. ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาพลวัตและการเลื่อนไหลของอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงท้องถิ่น หรือวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทอื่น เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพบริบทกับสังคมและวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ พวงประยงค์ และसानิตย์ หนูนิล. (2561). สังคมชนบทไทยสมัยใหม่กับปัจจัยกำหนดวิถีการดำเนินชีวิต. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 44(2), 34-64.
- นพวรรณ เมืองแก้ว และคณะ. (2563). กลวิธีทางภาษาในเพลงพูดที่แสดงอัตลักษณ์ของคนไทยถิ่นใต้. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(3), 15-30
- บุญเหลือ เทพสุวรรณ, ม.ล. (2520). *วรรณไวทยาการ (วรรณคดี)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โครงการ ตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ภัทร์ธีรา ฉลองเดช. (2559). *สถานการณ์และทัศนคติการใช้ภาษาตากใบ ในอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส*. (วิทยานิพนธ์ดุขุภบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี. (2552). สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น: การศึกษาวิจัย และการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล*, 8(1), 56-66.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2544). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ธรรมชาติ.
- วิมลมาศ ปฤษฎกุล. (2550). *อัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้ (พ.ศ. 2522-2546)*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุขุภบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ศราณี เวศยาสิริจันทร์ และคณะ. (2562). การสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 6(2), 335-352.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: การวิจัยและความท้าทาย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.
- Brown, J. M. (1985). *From ancient Thai to modern dialects and other writings on historical Thai linguistics*. Bangkok: White Lotus.